

Stortinget 31. oktober 1974.

Debat om svangerskapsavbrudd

Statsminister Trygve Bratteli.

(Manuskript.)

Det som ligger til grunn for denne debatten er en bredt anlagt melding fra Regjeringen om Barnefamilienes levekår. Det er første gang en slik melding blir lagt fram i Stortinget, og det understreker den sentrale betydning av de spørsmål som her er tatt opp.

Av flere grunner har den offentlige debatt om meldingen kommet til nokså ensidig å dreie seg om svangerskapsavbrudd og forebygging av uønskede svangerskap. Jeg har endog lest kritikk av at dette avsnitt av meldingen ikke er lagt fram for Stortinget som egen sak, men er tatt med i en bred melding om barnefamilienes levekår.

Det er imidlertid vel overveiet at Regjeringen har lagt fram samlet saker som ikke kan sees atskilt fra hverandre. Det er slik Arbeiderpartiet i sitt program har behandlet saken, og på samme grunnlag er Regjeringens melding utarbeidet.

Fra Arbeiderpartiets program for denne stortingsperioden siterer jeg i utdrag:

"En ny familiepolitikk må bestå av mange deler: Bedre boligforhold og bomiljø, større utfoldelsesmuligheter for barn og ungdom, bedre veiledning fra samfunnets side ved dannelsen av nye familier, likestilling mellom kjønnene og bedre

muligheter til arbeid på redusert tid for småbarnsforeldre. Fortsatt må økonomisk trygghet for familiene være en hovedoppgave.

.....Høyeste prioritet til utbygging av daginstitusjoner for barn, slik at en i 1977 kan få plasser til 50.000 barn.

.....Sterkt økt innsats i forebyggende tiltak for barn og ungdom. Utbygging av fritidsstuer for barn i småskolealderen og fritidsklubber for eldre barn og ungdom.

.....Samfunnet skal sikre alle barn betingelser for en oppvekst i trygghet. Utbygging av veiledning og støttetiltak for kvinner som har spesielle problemer i forbindelse med sitt svangerskap, slik at alle som ønsker det, kan få føde sitt barn. Human og ensartet saksbehandling med adgang for kvinner til selvbestemt svangerskapsavbrytelse i de første 12 uker av svangerskapet.

.....Mulighetene til selv å planlegge en familie må vesentlig bedres. Seksualopplysning, prevensjonslære og opplysning om økonomiske og andre forhold av betydning for familien må gis i skolen og gjennom radio og T.V. Alle skal ha adgang til opplysning om og praktisering av fødselskontroll."

Dette var utdrag av Arbeiderpartiets program og i denne brede sammenheng er meldingen utarbeidet. Det er ikke mulig å se spørsmålet om

svangerskapsavbrytelse uten sammenheng med de leveforhold som stiller en kvinne overfor dette dypt alvorlige problem. Og det er ved tiltak som positivt påvirker levekårene en kan redusere de forhold som kan motivere en kvinne til ønske om å avbryte et svangerskap.

Nå må en vel si at debatten som kommer inn på seksualliv, prevensjon, svangerskap og fødsler - slike debatter har neppe noen gang etterlatt seg de lysende kapitler i norsk kulturhistorie. I kulturhistorisk perspektiv finner vi vel nok her noen av de lysende og uforferdede kvinner - og også menn - i vårt samfunnsliv. Men fordommer og truende skremsler vil ofte prege og skjemme slike debatter, ikke minst i vårt land. Vi står her likevel overfor dypt alvorlige menneskelige og samfunnsmessige spørsmål som ikke forsvinner om en i forferdelse skyver dem fra seg.

La det da være klart at det her ikke dreier seg om en strid mellom gode makter og onde makter, ikke mellom en verdig etikk og en uverdigg etikk, ikke mellom en god moral og en dårlig moral, ikke mellom troende og ikke troende.

Hvis dette var en strid som bare hadde adresse mellom fløyer i en politisk kamp, ville jeg legge mindre vekt på denne saken. Men er det ikke nokså meningsløst i bruk av debattformer om en sak som denne, helt å glemme hvordan det må

virke på dem saken mest gjelder. Og den gjelder de titusener av kvinner som har funnet seg selv i den situasjon at de ikke har sett seg i stand til å bære et barn fram til fødselen. Og de tusener av kvinner som ser seg hensatt i en slik situasjon og må treffe et valg.

En kunne gjerne i noen grad spare seg sine selvrettferdige dommer om dette som bare de fullt ut kjenner som har stått i denne situasjon, eller som står i den. Jeg er forferdet over hvor lett og enkelt det for noen synes å være å lesse stein til byrden for kvinner som ofte allerede er i ferd med å knuges under sin byrdefulle situasjon og sitt valg.

Jeg har her bare nevnt kvinnen. Det er klart at mange ganger tar mannen del i en slik vanskelig situasjon. Likevel er det klart at det framfor noen andre er de kvinner det her gjelder som må bære byrden.

Det er svært overfladisk å ta det standpunkt at svangerskapsavbrytelse aldri burde finne sted, og å forme lover og administrativ holdning på at dette er noe en ikke vil kjenne til, kanskje med noen meget begresende og relativt vilkårlige unntak.

Dette er å lukke øynene for menneskelivets virkelighet. Det ser en særlig grelt i land hvor svangerskapsavbrytelse ikke er tillatt i det hele. Det kan ikke hindre at kvinner finner seg selv i situasjoner der de ikke ser seg i stand til å

bære fram et barn. Svangerskapsavbrytelser foregår der som i andre i denne henseende mer liberale land. Men det foregår ofte i uverdige, nedverdiggende og helsefarlige former. Land etter land har måttet forlate de strenge forbuds umoralske strutsepolitikk og finne fram til menneskeverdige former for å møte problemer som ingen kan hindre er der.

I vårt land har tallet på legale svangerskapsavbrudd økt sterkt siden 1965. Det ville være ganske urimelig å hevde at dette var en følge av at vi da fikk en borgerlig koalisjonsregjering. Men det er rett å peke på at denne regjering ikke kunne bremse denne utviklingen. Heller ikke at en i to regjeringer hadde sosialministre fra Kristelig Folkeparti kunne hindre det. Erfaringene fra andre land viser det samme. En forskjell kan ligge i at de borgerlige partiers kolleger i flere andre land ikke ser det som en felles borgerlig partisak å hindre at lov og praksis formes slik at samfunnet kan møte det problem som er til stede.

Jeg vil ikke spille mange ord på framstillinger som synes å gå ut fra at svangerskapsavbrytelse nesten er en akt av seksuell vellyst eller at den er en lettvinnsform for prevensjon. Jeg vet ikke hva slags mennesker de omgås som kan skape seg slike forestillinger.

Som nevnt har svangerskapsavbrytelser funnet sted i vårt og andre land, uten hensyn til skiftende regjeringer og uten hensyn til om det skjer legalt

eller er henvist til illegalitetens nedverdiggende former.

I dagens norske virkelighet er dette ikke et spørsmål om svangerskapsavbrytelse i visse tilfelle skal kunne finne sted. Spørsmålet er hvem som her skal treffe den endelige avgjørelse enten en nemnd eller den kvinne saken gjelder.

Det er for så vidt ikke noe selvsagt svar på dette. Jeg føler meg sikker på at ikke noen i min generasjon har kommet lettvint til en konklusjon i dette spørsmål, og heller ikke i andre sider av denne sak.

Men etter at jeg har måttet arbeide meg gjennom denne saken i senere år, er jeg kommet til at det eneste rimelige og forsvarlige er at den endelige bestemmelse blir tatt av den kvinnen saken gjelder. Hun skal ha anledning til å bli kjent med muligheter et barn kan ha om det blir født. Men ser kvinnen seg i en total situasjon hvor hun ikke ser seg i stand til å bære et barn fram, da kan ingen annen bedre enn henne selv treffe denne bestemmelse. Det kan ingen nemnd eller annen autoritet.

Den eneste forsvarlige løsning er den som i en tilråding i befolkningskonferansen i Bukarest ga uttrykk for at "alle land skal respektere og sørge for at hver person skal ha rett til å bestemme - på en fri, opplyst og ansvarlig måte - antallet av og tidsavstanden mellom sine barn". Det er dette som er i pakt med de sunne tendenser i menneskenes

møysonnelige og dramatiske strev for å forme en bedre verden.

La meg så minne om at dette er én side ved meldingen. Dens hovedinnhold former veier til levekår som skal redusere mulighetene for at kvinner skal føle seg stillet overfor dette alvorlige og vanskelige valg.